

CAL 2302 – ENDÜSTRİ SOSYOLOJİSİ

8. Hafta: Endüstri Sonrası Toplum ve Çağdaş Teoriler

UYARI

- Bu bir dinleyici notudur ve lütfen **ders notu olarak değerlendirmeyiniz.**
- Bu slaytlar ilgili ders kitabındaki, 43 – 47 arası sayfaları kapsamaktadır.

Tarım
Toplumu

Endüstri
Toplumu

Endüstri
Sonrası
Toplum

Endüstri Sonrası Toplum

- Etzioni – Modernlik Sonrası Çağ
- Lichtheim – Burjuva Sonrası Toplum
- Kahn – Ekonomi Sonrası Toplum
- Bookchin – Kıtılık Sonrası Toplum
- Boulding – Uygarlık Sonrası Toplum
- Bell – Post-Endüstriyel Toplum
- Dahrendorf – Hizmet Sınıflı Toplum
- Masuda – Enformasyon Toplumu

Endüstri Sonrası Toplum Teorileri

- 1950'lerde kapitalizmin gelişim kaydetmesiyle başlayan, 1970'lerden sonra ekonomik yapının radikal değişimi ile hızlanan ekonomik değişimlerin toplumsal sonuçlarını anlamaya çalışan teorilerdir.
- Çoğu bir önceki dönemi referans alarak “post” ekini kullanır. Bu nedenle post-endüstriyel toplum teorileri olarak tanımlanır.
- Ancak önemli bir kısmı, “bilgi/enformasyon” kavramına merkezi bir önem vermektedir.

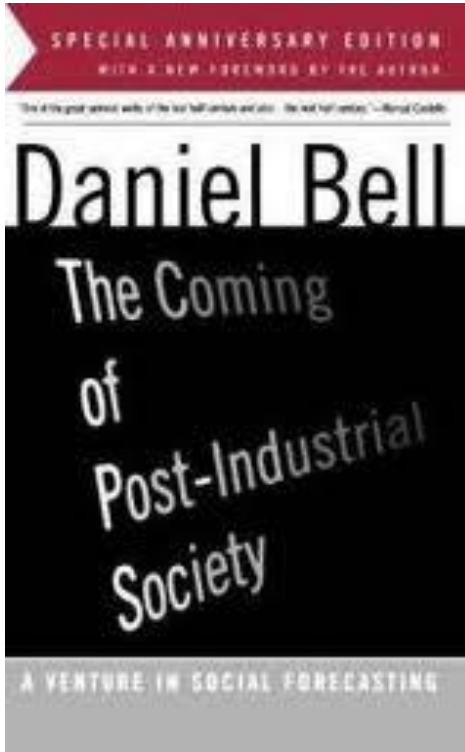
Endüstri Sonrası Toplum Teorileri

- Her bir kavram farklı noktalardan yaklaşırsa bile; temel iddialar aynıdır. Ortak noktaları;
 1. Ağır sanayiler, etkin ekonomik ve toplumsal sonuçlar üretme kabiliyetini kaybetmiştir.
 2. Artık daha etkin sonuçlar, “hizmetler sektörü” örgütlenmesi içinde sağlanmaktadır.
 3. Mikro elektronik ve bilgisayar teknolojisi merkezi önemdedir.
 4. Dönüşüm sadece üretim organizasyonunda değildir. Politik ve sınıfsal yapının dönüşümü gibi köklü sonuçlar yaratır.
 5. 19 ve 20.yy’ın ilk yarısında toplumlar dev bir fabrika görünümündedir. 20.yy’ın ikinci yarısı ve 21.yy ise dev bir ofisi anımsatır.

Endüstri Sonrası Toplum Teorileri – Temel Eğilimler

- İyimser Yorum: Geleceğin toplumu, sınıf çatışması ve mülkiyet sorununu çözmüş bilgi üretimine dayalı müreffeh bir toplumdur.
- Evrimci Yorum (Orta yol): Kapitalizmin aşırılıklarının törpülendiği bilgi temelli bir toplumdur.
- Kötümser Yorum: İşsizlik, bölünme ve çatışmalarla karakterize edilen; eşitsiz ve adaletsiz bir toplumdur.

Bell - [Sanayi-Ötesi Toplumun Gelişii]

- Amerikalı sosyolog Daniel Bell'in 1973 yılında yayınlanan kitabından itibaren ortaya attığı görüşleri kapsar.
- Sanayi üretim sisteminin geri dönüşü olmayan bir kriz içerisinde. Bu yapının yerine "sanayi ötesi dönüşüme" dayanan yeni bir yapı yükselmektedir.

Sanayi Ötesi Toplumun Geliş'i

□ Özellikleri;

1. Mavi yakalı sanayi işçileri, imalat sektörü ve dolayısıyla örgütlü emeğin ekonomi içerisindeki yerinin azalması
2. Beyaz yakalı işgücünün ve hizmet ekonomisinin ön plana çıkması
3. Sanayi ötesi toplum, müreffeh, tüketimci ve yeni teknolojilerle karakterize edilen bir toplumdur.
4. Sanayi toplumu için örnekler, İngiltere ve Kıta Avrupası iken; Sanayi ötesi toplum için ABD'dir

İstihdamın Niteliğindeki Dönüşümlerin Nedenleri

- İşgücü dönüşümleri “verimlilik” oranlarına bağlıdır. Bu nedenle önce tarımdan-sanayiye daha sonra sanayiden-hizmetlere kaymıştır.
- Tüketici refahının artması, gıda ve imalat sanayinden çok; hizmetler sektöründen hizmet alınmasına neden olmuştur.
- Tüketim kalıpları ve kültürünün değişimi, hizmetler sektörünün gelişmesine neden olmuştur.

Üretim Faktörlerindeki Dönüşüm

- Sanayide rasyonel üretim ve tasarruf imkanlarıyla kâr sağlanır. Üretimin itici gücü bu gelirlerdir.
- Sanayi ötesi üretimde kâr, rekabet avantajı ve dinamizm sağlayan “bilgi”dir.
- “Bilgi”nin üretimi, sanayi toplumlarındaki ürünlerin kullanım süresi bakımından kısıtlar yaratmasını engeller ve sürekli bir yenilik kaynağıdır.
- Sanayi toplumlarında “fabrika” stratejik mekandır. Sanayi ötesi toplumlarda “ar-ge”merkezleri yerini alır.

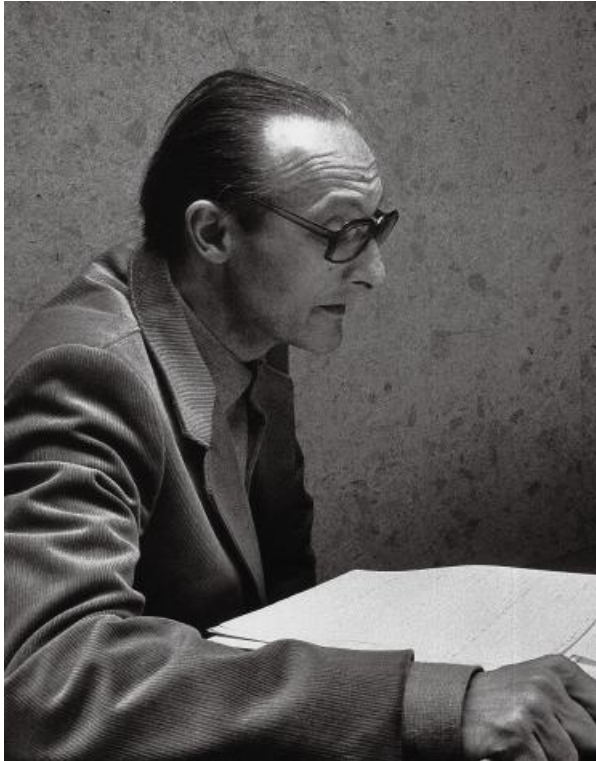
Sanayi Ötesi Dönüşüm – Toplumsal Sonuçlar

1. Ekonomik Dönüşümler: hizmet ve üçüncü sektörün dönüşümü
2. Mesleki Yapıdaki Dönüşümler: Profesyonellere ve teknisyenlere dayalı beyaz yakalıların yükselişi
3. Epistemolojik Dönüşüm: Bilgi geleneksel ve pratik olmaktan çok, “teorik” anlamıyla değerlidir ve sosyal kontrolün temeli bilgidir.
4. Teknolojik Dönüşüm: Makinelardan bilgi – işlem teknolojisine
5. Yönetsel Dönüşüm: İdeolojilerin yerini, doğru teknolojik tahminlere dayanan uzmanlaşma almıştır.

Sanayi Ötesi Dönüşüm – Toplumsal Sonuçlar

- Sanayi toplumlarında mülkiyet üzerinde yapılan eşitsizlik tartışmaları, bilgiye ve onun yönlendirilmesine dayanmaktadır.
- Sınıfsal yapı, çoklu biçimde parçalanmıştır ve mülkiyetin değer kaybetmesiyle teknik bilgi sahibi profesyonellerin değer ve bağımsızlığı artmıştır.
- Bu gelişmeler, zayıf pazarlık gücüne sahip mavi yakalı işçilerin ve kitlesel temsilin çözülmesine yol açmıştır. Önemi artan profesyoneller bireysel temsil imkanlarını tercih etmektedir.

Andre Gorz – Sanayi Ötesi Sosyalizm

- Sanayi üretimi, kapitalist ilişkilerin yerleşmesiyle tanımlanabilir.
- Ancak mülkiyet ve sınıf yapısındaki dönüşümler, kapitalist ilişkilerin olumsuz sonuçlarının önlenmesi potansiyeli taşıyabilir.

Andre Gorz

- Sanayi ötesi toplumlarda, mülkiyet üzerinde analiz geliştiren Marksist fikirlerin açıklama gücü yoktur.
- Rasyonalizasyon üzerinde kurulan ister kapitalist isterse sosyalist olsun tüm modern sanayi toplumları krize sürüklenmiştir.
- Yeni üretim sistemleri ve sınıfsal konumları belirleyen unsurlar, daha etkin ve eşitlikçi toplumlara neden olabilir.

Andre Gorz

- Bu yeni toplum, tarihsel gelişimin doğal bir sonucu değildir.
- İnsanlığın önünde iki seçenek vardır;
 1. Programlanmış ve teknokratik toplum
 2. Yeni teknolojik gelişmelerin bireysel özgürlükleri desteklemek için kullanıldığı “özgürleştirilmiş toplum”

Andre Gorz

- Yaşanan kriz, “endüstriyelizm”in ekonomik ve sosyal temellerinin kökten sarsılmasından kaynaklanmaktadır.
- Endüstriyel teknoloji, çağdaş ortamda sürdürülebilir değildir. Aynı zamanda öngörülebilir arz – talep ilişkilerinden türeyen ekonomik çevrimde üretim yapmak imkansız hale gelmiştir.

Yeni Üretim

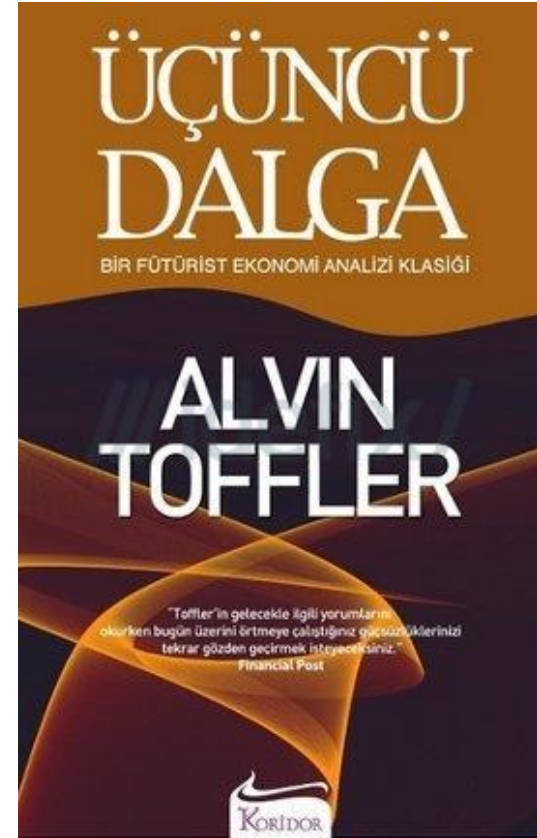
- Yeni üretim biçimleri, sosyal maliyetlerin düşürülmesi, yeni piyasanın oluşturulması ve yeni malların üretilmesine dayalıdır.
- Farklı tüketim ve üretim seçeneklerine imkan veren mikro teknolojiler süreçte önemli bir role sahiptir.
- Yeni üretim biçimleri, tüketicilerin ekonomik ilişkideki denetim kapasitesini arttırmaktadır.
- Bu potansiyel “öz-üretimi” mümkün kılabilir. Yani üretim kapitalist ilişki biçiminden türemeyen yöntemler ile yapılabilir. Bu sayede daha özgürlükçü bir toplum oluşturulabilir.

İşsiz Toplum

- Ancak bu yeni üretim biçimleri, potansiyel tehlikeler ortaya çıkarmaktadır.
- Yeni teknolojilerin maliyetleri düşürmesi ve emek yerine ikame edilme olasılığı giderek daha az insanın istihdam edilmesine yol açar.
- Ayrıca çalışanların statüsü de zayıflar.
- Esnek yeni çalışma biçimleri, ücretliler toplumunu tehdit eder.
- Dolayısıyla nüfusun büyük bir bölümü, atipik güvencesiz işlerde çalışmaktadır ve işsizlik oranları artmaktadır.

Alvin Toffler – Üçüncü Dalga Medeniyeti

- Toffler'a göre 1970'lerden itibaren geçerli olan süreç, “endüstri toplumunun bir devamı değil, radikal bir kırılmadır”.
- İnsanlık tarihi, tarım, sanayi gibi iki büyük dönüşüm geçirmiştir. Yeni dönüşüm bu açıdan tarihin üçüncü evresini ifade etmektedir.

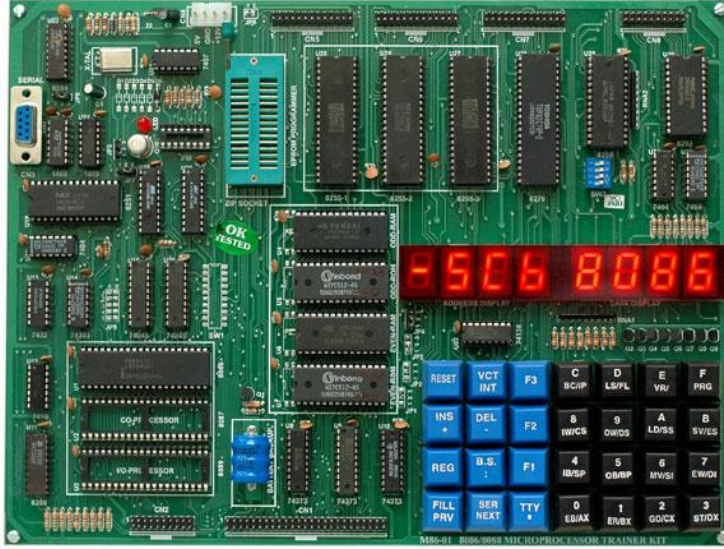
Alvin Toffler – İkinci Dalga Medeniyeti

- İkinci dalga;
 1. Standartlaşma
 2. Uzmanlaşma
 3. Yoğunlaşma
 4. Merkezileşme
 5. Üretim ve tüketimin birbirinden ayrılması
 6. Piyasa toplumu

Alvin Toffler – İkinci Dalga Medeniyeti

- Ancak İDM,
- doğal çevrenin tahribatı,
- enerji ve hammadde kaynaklarının tüketilmesi,
- sosyal politika uygulamalarının sürdürülemez hale gelmesi,
- Kentsel yaşamın çıkmazları
- Uluslar arası mali sistemin krizi
- Ulus devletlerin krizi nedeniyle aşılmıştırç

Alvin Toffler – Üçüncü Dalga Medeniyeti

- Ancak mikro teknolojideki gelişmeler, yeni bir toplum biçimi yaratmıştır.
- Teknoloji ve bilgi yeni toplumun temel dinamiğini oluşturur.

Alvin Toffler – Üçüncü Dalga Medeniyeti

- ÜDM ise
- Yenilenebilir ve çeşitlendirilmiş enerji kaynakları
- Yeni ve montaj hatlarını işlevsiz bırakacak kompleks üretim sistemleri
- Çekirdek sonrası aile biçimleri ortaya çıkarmıştır.

İkinci Dalga

1. Standartlaşma
2. Uzmanlaşma
3. Yoğunlaşma
4. Merkezileşme
5. Üretim ve tüketimin birbirinden ayrılması
6. Piyasa toplumu

Üçüncü Dalga

1. Esnekleşme
2. Çeşitlilik
3. Ölçeğin küçülmesi
4. Adem-i merkezileşme
5. Tüketim toplumu
6. Yarı özerk ekonomiler

Üçüncü Dalga Medeniyeti – Piyasasızlaştırma

- Toffler, üçüncü dalga medeniyetinin piyasanın işlevlerini ortadan kaldırma potansiyelinden bahseder.
- Piyasasızlaştırma: Üretimin mübadele amacıyla piyasaya yönelik değil, kişisel tüketime dönük olarak bizzat tüketiciler tarafından yapılmasıdır.
- Süreç, üreten – tüketici (proconsumer) yaratacaktır.

Kendin Yap – Do it Yourself (DIY)

- Son yıllarda tüketicilerin aktif bir biçimde yer aldıkları bir süreç söz konusudur.
- DIY olarak tanımlanır.
- Dekorasyon, ev gereçleri ve gündelik kıyafetlerin bireysel üretildiği araçlara yönelik talepler artmıştır.

Endüstri Sonrası Toplum Teorilerinin Eleştirisi

- Sanayi toplumu teorileri gibi, teknolojik determinizme dayanırlar.
- Yeni sınıflar ve beyaz yakalılarının yükselişi gibi kavramlar muğlaktır. Teknik bilgi sahiplerinin bağımsızlaştığı yönündeki kanıtlardan bahsetmek zordur.
- Güçlenmiş profesyoneller, Gorz'un belirttiği “işsizler toplumu”nda avantajlarını sürdüremezler.
- Bilginin siyasete yön verdiği ve bağımsızlaştığı yorumu fazla iyimserdir. Hatta çoğu zaman siyasetin yönetiminde kullanılır.

Endüstri Sonrası Toplum Teorilerinin Eleştirisi

- Çokça kullanılan bilgi kavramı aslında enformasyonu ifade etmektedir. Enformasyon yoğunluğu her zaman etkin bilgi anlamına gelmez.
- Enformasyon çoğunlukla piyasa tarafından speküle edilir. Bu nedenle tüketicilerin belirleyiciliği tezi şüphelidir.
- Bilgi teknolojileri, mevcut eşitsizlikleri ortadan kaldırmaz, aksine ondan beslenir.